

יב. בא – נביא לגויים

המכנה המשותף לפרשה ולהפטרה הוא שקוף וברור: גורלה של מצרים, מצרים שבימי משה הסופגת את עשר המכות ומצרים שבימי ירמיהו האמורה ללקות בידי נבוכדנאצר הבבלי.

אמנם נבואת ירמיהו נתונה בתוך מסגרת מיוחדת של נבואות על אומות שונות: פלשתים, מואב, עמון, אדום, דמשק, קיזר וממלכות חצור, עילם ועוד, והיא מעוטרת בכותרת יחידאית במקרא "אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא עַל הַגּוֹיִם" (מ"ו, א') וכמובן שזו מתייחסת לייעוד שנאמר לירמיהו בראשית דרכו: "נְבִיא לְגוֹיִם נְתַתִּיךָ" (א', ה').

קבצי נבואות על עמים אחרים, הן באזור הקרוב לארץ ישראל והן במקומות מרוחקים, מהם אפילו ארצות בלתי מזוהות – מופיעים אצל נביאים רבים. אצל ישעיהו, עמוס, יחזקאל וכן בנחום מוצאים אנו נאומים נבואיים המתייחסים לעמי הסביבה הקרובים והרחוקים, אלא שסופה של כוונת הנביא לא התבררה. בכל הנבואות על הגויים אין בידנו הוכחות כלשהן להנחה שדברים אלו אכן הגיעו לאוזני העמים הנוגעים בדבר, ואזי מחריפה השאלה מה הייתה מטרת הנביא בדברי נבואתו. אכן, במספר מקומות מצביע הנביא על המשמעות הנוגעת לישראל מתוך נבואותיו על הגויים, כך זה בישעיהו פרק כ' בנבואה על מצרים ועל כוש וכך זה בנבואת ירמיהו על מצרים במעשיו "לעיני יהודים רבים" ובהשלכת האבן לפרת כסמל לשקיעת בבל. כאמור, מיוחד הוא ירמיהו שנקבע לו בראשית שליחותו "נְבִיא לְגוֹיִם נְתַתִּיךָ". אין עוד נביא אחד במקרא כולו שהוכתר בתואר כזה או בדומה לו. פירושים רבים ניתנו למושג זה "נְבִיא לְגוֹיִם": נביא לישראל העושים מעשי גויים, נביא לעם ישראל המפוצל לשני גויים: יהודה וישראל ועוד כמה אפשרויות. המכנה המשותף לכולם שהם מפנים את המבט פנימה. מפי מורי ורבי, הרב יששכר יעקובסון ז"ל שמעתי שע"פ המסופר בירמיהו פרק כ"ז ניתן לפרש העניין. בפרק זה מסופר על מגעים שקיים ירמיהו אישית עם נציגי המדינות השכנות. שליחי ארם, מואב, בני עמון, צור וצידון הגיעו לירושלים במטרה לכרות ברית עם יהודה ובחסות מצרים למרוד בבבל. הנביא מצטווה לעשות שליחים אלה שלוחים בכיוון הפוך "וְצִוִּיתָ אֹתָם אֶל אֲדַנְיָהִם" (כ"ז, ד'). יתר על כן, לא רק במילים הוא מדבר אליהם אלא אף במעשים, במעשים סמליים "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת וְנִתְתָּם עַל צְוֹאֲרֶךְךָ, וְשַׁלַּחְתָּם אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם וְאֶל מֶלֶךְ מוֹאָב וְכוּ" (שם, ב"ג').

מבלי להיכנס לשאלה הדמיונית במקצת, איזה רושם עשה מעשה כזה של נביא נכבד בעמיו – הן בימי צדקיהו היה הדבר – והאם הייתה לדבר השפעה על השיקולים

הצבאיים והמדיניים של בנות הברית, מסתבר שמכאן – מעובדת הדיבור הישיר של הנביא ירמיהו לבני אומות אחרות – הוא נטל את תוארו: "נְבִיא לְגוֹיִם".

זיקתם של נביאי ישראל לעמים האחרים קיבלה במחשבת חז"ל את ביטוייה המיוחד בדבר שרי האומות הממונים על גורלם, ואילו רבי צדוק ב"צדקת הצדיק" (סימן מ"ז, ק"נ) עסק בקינה ובבכייה הנבואית על אבדנם של אומות העולם כביטוי לאבדן סגולות ותכונות לאומיות אופייניות לאוצר התרבות האנושית.